

GALINA GRIGORJEVA OOPERISTSEENIDE „SIPELGAS JOHN J. PLENTY JA ROHUTIRTS DAN“ ESIETTEKANNE

Mõned mõtted muusika ja teksti suhtest

KERRI KOTTA

Kontsert „Skazki/Mõistujutud“. NYDD Ensemble ja solistid Olari Eltsi dirigeerimisel 4. märtsil Teatris NO99.

Vokaalmuusikas võib tekst mõnikord takistada helilooja tegelike kavatsuste mõistmist. Pean siin silmas seda, et kuulaja kipub tekstis sisalduvaid mõtteid sageli alateadlikult muusikasse üle kandma ning teksti „moraali“ või selles sisalduvaid hoiakuid vaadeldakse helilooja enda eetilise-moraalsete või kunstiliste tõekspidamistena. Ja teatava piirini on selline teguviis ka õigustatud: lõpuks ütleb ju ainuüksi teksti valik päris palju helilooja kui loovisiku kohta. Kuid vokaalmuusikas ei ole helilooja muusikalised ideed seotud mitte niivõrd teksti sisu ja selle väljendamisega (see on rohkem luuletaja või libretisti rida), kuivõrd teksti ja helilooja isiku vahel tekkiva omamoodi kommunikatsiooni ehk suhtega. Seega võib valik küll anda teatava eelinformatsiooni, kuid helilooja tegelike kunstiliste kavatsuste mõistmiseks tuleks eelkõige määratleda tema hoiak valitud teksti suhtes.

See aga ei pruugi olla kohe viljakalt ja mitmekülgsest kirjeldatav. Olles näiteks valdavalt illustreeriv, võib muusika truult järgida teksti dramaturgiat, teha tundlikult kaasa selle käänakud ja mitte kunagi olla nii suurel määral reflekteeriv, et helilooja suhe tekstis kajastuvaga saaks kuulajale selgelt hoomatavaks. Sellisel juhul võib ka öelda, et muusika asub tekstile liiga „lähedal“. Ka teine äärmus, kus muusika end tekstist ülimal määral distantseerib, ei jäta helilooja ja teksti suhte kirjeldamiseks just palju huvitavaid võimalusi: tekst näib siin olevat pigem ettekääne vokaali kasutamiseks. Sellisel juhul võib öelda, et muusika asub tekstist liiga „kaugel“. Mõlemal juhul ei peaks rääkima mitte niivõrd helilooja hoiakust teksti suhtes, kuivõrd selle sisulisest puudumisest.

Galina Grigorjeva teost eespool mainitud äärmustes kindlasti süüdistada ei saa. Helilooja huvi ja aktiivset hoiakut jutustatava loo suhtes markeeris tema valmisolek sellele igal võimalusel kaasa resoneerida ning seda muusikaliselt kommenteerida. Tervikuna võiks heli-

1962. aastal Ukrainas sündinud ning Odessas ja Peterburis õppinud Galina Grigorjeva on saanud üheks olulisemaks heliloojaks Eestis. Sel kontserdihoosal on Galina resideeriv helilooja NYJD Ensemble'i juures.

Harri Rospu foto

looja suhtumist teose aluseks olevasse jutustusse määratleda mängulisena, umbes nii nagu lapse suhtumist lelusse, st teda näisid huvitavat eelkõige selle muusikalised kasutamisevõimalused.

Kuid hoolimata mitmesugustest loominguiliselt huvitavatest lahendustest hakkas see kuulamisel pikapeale muutuma pisut üheülbaliseks. Arvatavasti võiski üheks põhjuseks olla helilooja suhestumine tekstiga otseselt vaid narratiivi, st jutustatava loo pinnalt. Interpreteerides eelkõige seda, jättis helilooja ka-

sutamata võimaluse muusikas mõtestada (ja võib-olla ka kriitiliselt vaidlustada) teksti teisi aspekte. Mingis mõttes võib seda võtta ka tekstile allajäämisena, tekst oleks siin justkui heliloojast tugevamaks osutunud, sellel oleks nagu õnnestunud heliloojale liiga palju ette kirjutada. Heliloojana näis Galina Grigorjeva olevat poeediga (**John Ciardi**) pidevalt ühel meelel ning sellest tulenev muusika ja teksti häirimatu sünkroonis võiski olla eespool mainitud üheülbalisuse üks põhjus.

Teisalt võis helilooja soov keskenduda vaid teksti väga kindlale aspektile olla tahtlik, tulenedes teatavatest stiililisest ja žanrilisest eesmärkidest. Intrigeerivaks ja pisut petlikuks võib pidada ju ka teose autoripoolset žanrimääratlust – ooperistseenid lastele ja täiskasvanutele. Traditsiooniliselt võttes oli formaalseid ooperlikke jooni teoses ju vähe; näiteks võisid mingi tegelaskuju partiid esitada erinevad lauljad ning laval puudus reaalne tegevus. Ooperiga sidus kõnealust teost eelkõige valitsemise ohustik ja võib-olla osaliselt ka traditsioonilisele ooperile tüüpiliste vahendite, s.o erinevas maneeris lõpetatud ja terviklike numbrite kasutamine. Tehniliselt võttes oli tegemist võib-olla pigem oratooriumiga (teoses aset leidnud sündmused anti edasi jutustusena), kuid selle sõnaga seonduvat tõsidust ja monumentaalsust arvestades on ka mõistetav, miks autor oma teost selliselt ei nimetanud. Teatud mõttes saaks teost vaadelda veel ka lavalise kantaadina (kahe žanri, ooperi ja kantaadi omamoodi ristandina), kuid veelgi parem oluks jätta teos žanriliselt määratlemata ja nimetada seda lihtsalt (ooperi sugemetega) muusikaliseks muinas- või mõistujutuks. Nii tutvustas kõlanud teoseid ka kontserdi koondpealkiri. Kui Galina Grigorjeva ooperistseene võttagi sellena, siis saab paremini mõistetavaks teose pisut eepiline ja distantseeritud atmosfäär ning helilooja soovimatus võtta jutustatava suhtes liiga isiklike seisukohti. Tõepärasuse huvides olgu siiski öeldud, et nii stiliseerituks, kui samal kontserdil kõlanud Stravinski muusika, ei muutunud Galina Grigorjeva soojalt südamlik teos kordagi.

Nii Galina Grigorjeva kui ka Stravinski teoste esitus samal kontserdil oli heas mõttes teatraalne ja muidugi ootuspäraselt artistlik. Teatraalsust rõhutas ka see, et lauljad ilmusid publiku ette kostümeeritult, kuigi tegemist oli

lavateoste n-ö kontsertettekandega. Samas ei hakanud teatraalsus esituses lõivu maksma täpsusele ja detailitruudusele: heliloojate muusikalised mõtted ja ideed jõudsid publikuni selgelt välja voolituna, seda nii lauljate kui ka **NYJD Ensemble'i** ja dirigent **Olari Eltsi** poolt. Esitus laskis esile tulla ka Galina Grigorjeva teose suurepärasel orkestratsioonis.

Helilooja, kes otsustab vokaalmuusika kasuks, seisab sageli hoopis teistsuguste valikute ees kui instrumentaalmuusika kirjutaja. Erinevalt viimastest riskib helilooja, kes toob oma muusikasse teksti sisse, olla oluliselt rohkem valesti mõistetud. Ühelt poolt annaks konkreetse süžee kasutamine justkui väga lihtsalt kätte raamid, milles muusikat tõlgendada, teisalt võib see panna meid muusika olulistest aspektidest mööda vaatama. Vokaalmuusika võimaldab heliloojal olla publikule vahest mõistetavam, kuid see on ka suurepärase võimaluse varjata oma tegelikke kavatsusi. Ma arvan, et Galina Grigorjeva suutis heliloojana oma teoses hoolimata mõnetisest tekstile allajäämisest publikuga üsna edukalt suhelda.